

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

**Факультет готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
імені проф. В. Ф. Доценка
Кафедра туристичного та готельного бізнесу**

«До захисту в ЕК»
Декан факультету

Віта ЦИРУЛЬНІКОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

«__» _____ 2024 р.

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри

Ірина МЕЛЬНИК
(підпис) (ім'я та прізвище)

«__» _____ 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА**

зі спеціальності 242 «Туризм»
(код та назва спеціальності)

освітньо-професійної програми «Туризм»

на тему: «Організація і технологія лікувальних турів»

Виконала: здобувачка 5 курсу, групи ЗТУ-5-1

Труба Дарина Андріївна
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

_____ (підпис)

Керівник Верес Катерина Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

_____ (підпис)

Рецензент Наталія СТУКАЛЬСЬКА
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Я як здобувачка Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавала і не одержувала недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач _____
(підпис)

Київ – 2024 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут (факультет) готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
імені проф. В.Ф. Доценка

Кафедра туристичного та готельного бізнесу
освітній ступінь бакалавр

Спеціальність 242«Туризм»

(код і назва)

Освітньо-професійна програма «Туризм»
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

Ірина МЕЛЬНИК

“ ” _____ 202__ року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Труба Дарина Андріївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи : «Організація і технологія лікувальних турів»
керівник роботи Верес Катерина Олександрівна, доцент та кандидат
географічних наук

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “09” листопада 2023 року
№922-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 12.02.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи наукова, фахова література, статистичні
матеріали з проблематики дослідження, статистична звітність
підприємства

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ
ЛІКУВАЛЬНИХ ТУРІВ
Розділ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАДАННЯ
ЛІКУВАЛЬНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРІЇ «КАРПАТИ» м. ТРУСКАВЕЦЬ
Розділ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ
ЛІКУВАЛЬНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРІЇ «КАРПАТИ» м. ТРУСКАВЕЦЬ

5. Перелік графічного матеріалу
рисунків - 7 таблиць - 10 додатків- 5

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Верес К.О., к.геогр.н., доцент		
II	Верес К.О. , к.геогр.н., доцент		
III	Верес К.О. , к.геогр.н., доцент		

7. Дата видачі завдання: 7 жовтня 2023 р.**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ З№	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи	01.09.2023- 29.09.2023 рр.	виконано
2	Оформлення і затвердження завдання на роботу	02.10.2023- 10.10.2023 рр.	виконано
3	ВСТУП РОЗДІЛ 1 Теоретичний	11.10.2023- 23.10.2023 рр.	виконано
4	РОЗДІЛ 2 Аналітичний	24.10.2023- 10.11.2023 рр.	виконано
5	РОЗДІЛ 3 Рекомендаційний	13.11.2023- 01.12.2023 рр.	виконано
7	Висновки та пропозиції. Список використаних джерел. Додатки	04.12.2023- 15.12.2023 рр.	виконано
8	Оформлення роботи за структурою, представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі та попередній захист у комісії	18.12.2023- 22.01.2024 рр.	виконано
9	Доопрацювання, оформлення, друкування, підготовка матеріалів до захисту	23.01.2024- 05.02.2024 р.	виконано
10	Представлення готової зшитої кваліфікаційної роботи на кафедрі	06-12.02.2024 р.	виконано
11	Захист кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії	14.02.2024 р.	

Здобувач

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

Дарина ТРУБА

(прізвище та ініціали)

Катерина ВЕРЕС

(прізвище та ініціали)

**РЕЗЮМЕ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ТРУБИ ДАРИНИ АНДРІЙВИ
НА ТЕМУ:
«Організація і технологія лікувальних турів»**

Кваліфікаційна робота складається з 63 сторінок. Кількість розділів - 3, рисунків - 7, таблиць - 10, додатків - 5.

Об'єктом дослідження є санаторій «Карпати».

Предметом кваліфікаційної роботи є організація та технологія лікувальних турів в санаторії «Карпати».

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження шляхів удосконалення організації та технології лікувальних турів на підприємстві санаторно-курортного типу.

У I розділі: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЛІКУВАЛЬНИХ ТУРІВ надана інформація щодо поняття лікувальних турів та їх складових, особливостей їх організації та розглянутий міжнародний досвід організації лікувального туризму.

У II розділі: АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАДАННЯ ЛІКУВАЛЬНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРІЇ «КАРПАТИ» м. ТРУСКАВЕЦЬ проведений аналіз особливостей розвитку лікувального туризму в Україні, надана загальна характеристика санаторію "Карпати" та проаналізовані основні показники санаторію.

У III розділі: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ ЛІКУВАЛЬНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРІЇ «КАРПАТИ» м. ТРУСКАВЕЦЬ запропоновані напрями покращення організації та надання лікувальних послуг в санаторії та оцінене ні запропоновані заходи.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: оздоровлення, програма лікувального туру, лікувальний туризм, інноваційний тур.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЛІКУВАЛЬНИХ ТУРІВ	
1.1. Лікувальний туризм та його складові.....	10
1.2. Особливості організації лікувальних турів.....	16
1.3. Міжнародний досвід організації лікувального туризму.....	19
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАДАННЯ ЛІКУВАЛЬНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРІЇ «КАРПАТИ» М. ТРУСКАВЕЦЬ	
2.1. Особливості розвитку лікувального туризму в Україні.....	25
2.2. Загальна характеристика санаторію «Карпати», м.Трускавець	28
2.3. Аналіз основних показників діяльності санаторію.....	34
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ ЛІКУВАЛЬНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРІЇ «КАРПАТИ» М. ТРУСКАВЕЦЬ	
3.1. Основні напрями покращення лікувальних послуг в санаторії «Карпати», м.Трускавець	42
3.2. Основні заходи з удосконалення організації лікувальних послуг в санаторії «Карпати», м.Трускавець	46
3.3. Оцінка ефективності заходів щодо удосконалення організації лікувальних послуг в санаторії «Карпати», м.Трускавець	50
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Організація та технологія лікувальних турів наразі набуває актуальності у сучасному світі, оскільки здоров'я та прагнення до його покращення стають пріоритетними завданнями для багатьох людей. Сучасна людина все більше усвідомлює важливість збереження та покращення свого здоров'я. Лікувальні тури представляють собою зручний та доступний спосіб поєднання відпочинку з підтримкою здоров'я.

Зростання захворювань, пов'язаних з сучасним способом життя, створює попит на лікувальні тури для реабілітації та відновлення здоров'я. Організація лікувальних турів вимагає розуміння та взаємодії з міжнародними стандартами та законодавством. Швидкий розвиток медичних технологій і новаторських методів лікування вимагає постійного оновлення технологій лікувальних турів.

В умовах зростання конкуренції в сфері туризму важливо розробляти та пропонувати інноваційні програми лікувальних турів. Розвиток лікувального туризму може призвести до економічного зростання в місцевих галузях, залученню інвестицій та створенню нових робочих місць.

Здорове життя без недуг – універсальна цінність, яку прагнуть опанувати люди, проте найчастіше умови їхнього проживання, екологічні особливості місцевості, їх звички, і навіть небажання змінювати усталений спосіб життя змушують людей користуватися послугами спеціалізованих медичних закладів у місці постійного проживання чи її межами. Залежно від територіальних, природних та кліматичних, а також технічних та економічних можливостей цих місцевостей отримує свій розвиток оздоровчий, лікувальний чи медичний туризм.

Медичний та оздоровчий туризм – це нова ніша на світовому ринку. Цей ринок має значну економічну сферу, але мало досліджень реального

впливу медичного туризму на місце призначення. Медичний туризм з'явився порівняно нещодавно і став ще одним наслідком глобалізації. Однак кожного року медичний туризм розвивається, все більше, і все більше людей по світу відкриває нові можливості. Перш за все сфера медичного туризму, впливає на важливі соціальні функції, які пов'язані безпосередньо з лікуванням та профілактиками захворювань, більше того це проведення різних заходів, що спрямовані на захист здоров'я населення.

Щороку попит на подорожі, в рамках яких надаються медичні послуги, зростає. Причиною цього є кілька складових: економічна – у багатьох країнах лікування та відновлювальні заходи обходяться пацієнту значно дешевше, ніж на батьківщині; рівень якості та сервісу – пацієнт має право вибору місця для лікування відповідно до технічних та наукових можливостей дестинації, а також своїх фінансових можливостей; і, нарешті, культурно-дозвільний потенціал місцевості, де здійснюється медична допомога.

Отже, тема "Організація та технологія лікувальних турів" є актуальною і обіцяє цікаві дослідження, оскільки вона охоплює важливі аспекти, які взаємодіють із сучасними тенденціями у сферах здоров'я та туризму.

Огляд останніх джерел та публікацій щодо дослідженню обраної теми присвячені праці багатьох вчених, зокрема: Агафонова Л., Биркович В.І., Забалдіна Ю.Б., Мальська М.П., Рутинський М.Й. та ін.

Метою роботи є дослідження шляхів удосконалення організації та технології лікувальних турів на підприємстві санаторно-курортного типу.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання:**

- розглянути лікувальний туризм та його складові;
- навести особливості організації лікувальних турів;

- охарактеризувати міжнародний досвід організації лікувального туризму;
- описати особливості розвитку лікувального туризму в Україні;
- надати загальна характеристика санаторію «Карпати»;
- проаналізувати основні показники діяльності санаторію;
- запропонувати основні напрями покращення лікувальних послуг в санаторії «Карпати» та основні заходи з удосконалення організації лікувальних послуг в санаторії;
- оцінити ефективність заходів щодо удосконалення організації лікувальних послуг в санаторії «Карпати».

Об'єктом роботи є санаторій «Карпати».

Предметом роботи є організація та технологія лікувальних турів в санаторії.

У першому розділі роботи надана інформація щодо поняття лікувальних турів та їх складових, особливостей їх організації та розглянутий міжнародний досвід організації лікувального туризму.

У другому розділі роботи проведений аналіз особливостей розвитку лікувального туризму в Україні, надана загальна характеристика санаторію "Карпати" та проаналізовані основні показники санаторію.

У третьому розділі роботи запропоновані напрями покращення організації та надання лікувальних послуг в санаторії та оцінене ні запропоновані заходи.

Методи дослідження. В роботі використано: статистичний метод, метод бальної оцінки, метод SWOT-аналізу, математичний та економічний методи, метод аналізу та синтезу, метод прогнозування, метод порівняння та метод узагальнення для написання висновків роботи.

Інформаційною базою при написанні роботи виступили підручники, посібники, монографії, статті, статистичні дані Державної служби

статистики України, фінансова звітність та внутрішні документи ТОВ «Санаторій «Карпати» за 2020-2022 рр. та ресурси мережі Інтернет де висвітлюється досліджуване питання.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці лікувальних послуг в досліджуваному санаторії.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основна частина роботи становить 63 сторінки. Робота налічує 7 рисунків, 10 таблиць, 5 додатків. Список використаних джерел становить 34 джерел та розміщений на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЛІКУВАЛЬНИХ ТУРІВ

1.1. Лікувальний туризм та його складові

Оздоровчий ефект туризму дозволяє широко використовувати його в санаторно-курортному комплексі. Останнім часом у науково-методичній літературі, у засобах масової інформації набуває розвитку такий вид туризму, як лікувальний або лікувально-оздоровчий туризм. Медичний туризм займає особливе місце в системі світових курортно-туристичних відносин. За показником залишку днів частка медичного туризму в світовому турообігу становить менше 1%, а в структурі доходів – близько 5%, тобто це галузь, яка потребує найбільше коштів. туризм [12].

Вітчизняні дослідники зазначають, що у спеціальній літературі немає єдиної думки щодо терміну та змісту «лікувально-оздоровчого туризму». В Україні замість терміну «оздоровчий туризм» застосовуються «курортний туризм», «оздоровчий туризм», «медичний туризм», «лікарський туризм», «оздоровчий туризм», «реабілітаційний туризм» тощо [12].

З метою формування чіткого поняття лікувально-оздоровчого туризму було проаналізовано низку понять, що характеризують його основні риси (табл. 1.1).

Оздоровчий туризм визначається як поєднання дозвілля, розваг і індивідуальних оздоровчих програм, які зосереджуються на турботі про клієнтів. Це визначення активно використовується Європейською асоціацією наукових експертів у сфері туризму. У цьому визначенні чітко проглядаються три складові лікувального туризму - відпочинок,

профілактика та лікування. Тут переважає відпочинок і розваги, що входить до змісту західноєвропейської моделі медичного туризму. За цією моделлю розміщення туристів і відпочиваючих організовується в готелях, відомих своїм професійним ноу-хау і великим досвідом досліджень у сферах медицини та рекреації [14].

Таблиця 1.1

**Основні підходи до визначення поняття
«лікувально-оздоровчий туризм» [7]**

Автор	Визначення
Мальська М.П., Рутинський М.Й.	Лікувально-оздоровчий туризм передбачає переміщення резидентів і нерезидентів в межах державних кордонів і за межі державних кордонів на термін не менше 20 ч і не більше 6 міс. в оздоровчих цілях, цілях профілактики різних захворювань організму людини.
Матрошилін О.Г.	Лікувально-оздоровчий туризм – це різновид як індивідуального так й групового відпочинку, що передбачає здійснення певних відновлювальних та лікувальних процедур.
Кифяк В.Ф.	Лікувально-оздоровчий туризм передбачає досягнення наступних цілей: відпочинок, рекреація, лікування, оздоровлення
Живицький О.В.	Рекреаційний туризм – це подорож для відпочинку, оздоровлення або лікування, яку здійснюють використовуючи природні властивості клімату, мінеральних вод, грязі, привабливих ландшафтних та інших ресурсів.
Бережна О.О	Лікувально-оздоровчий туризм є організація стаціонарного/амбулаторного розміщення туристів з метою поєднання послуг з лікування певного захворювання та відпочинку

Німецькі фахівці пропонують звернути увагу на дещо інший аспект медичного туризму. Відповідно до нього медичний туризм включає відвідування місцевими та іноземними туристами бальнеологічних та інших курортів в обмін на постійне проживання та забезпечення оздоровчих програм під їх особисту відповідальність і, як правило, за особисту оплату [24].

У людей середнього віку в моді здоровий спосіб життя та активний відпочинок. На думку експертів, ці типи споживачів будуть основними

клієнтами санаторіїв і запорукою процвітання оздоровчого туризму в 21 столітті. Останнім часом на ринку медичного туризму відбуваються зміни. Традиційні санаторії перестануть бути місцем лікування та відпочинку людей похилого віку, а стануть багатофункціональними оздоровчими центрами для широкого кола споживачів.

Лікувальний туризм - це туристична подорож, що здійснюється з метою оздоровлення і включає перебування в оздоровчих закладах. Метою оздоровчого туризму є профілактика захворювань і відпочинок. Він характеризується довгими подорожами, меншою кількістю міст і довшим перебуванням в одній країні, тобто. (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Лікувальний туризм [30]

Метою оздоровчого туризму є комплексне використання природних лікувальних факторів і фізичної культури з лікувально-профілактичною метою. Зрозуміло, що медичний і оздоровчий туризм часто поєднуються через спорідненість мети подорожі та реалізації цієї мети на основі використання однієї бази. Лікувально-оздоровчий туризм поділяється на власне лікувальний, лікувальний, реабілітаційний після хвороби та

профілактичний (оздоровчий туризм), спрямований на підтримку організму в здоровому стані та підтримання балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини. Оздоровчий туризм, у свою чергу, може бути активним (спортивно-оздоровчий) і пасивним (програми краси). Термін «здоров'я» з'явився в науковій літературі відносно недавно і позначає відмінний стан як тіла, так і душі, розслаблення, відновлення сил організму шляхом активної діяльності, що зміцнює здоров'я.

Лікувальний туризм є одним з найпопулярніших видів відпочинку. Це пояснюється його доступністю практично для всіх цільових вікових груп, а також незаперечною користю для здоров'я від відвідування санаторно-курортних закладів. Медичний туризм ділиться на кілька категорій:

- пелотерапія;
- фітотерапія;
- повітряна терапія;
- талатотерапія;
- курортне лікування;
- інші види [15].

Його основні напрямки – кліматотерапія, бальнеотерапія та грязелікування. Кліматотерапія заснована на позитивному впливі метеорологічних і кліматичних факторів на здоров'я, ефективних напрямках обраних для відпочинку. Крім загальної дії на організм широко застосовуються дозовані ванни кінні, морські та ін. Миттєва зміна кліматичного регіону запускає механізми адаптації в організмі, що в багатьох випадках зменшує хронічне запалення.

Бальнеотерапія. Сприяє лікуванню та оздоровленню відпочиваючих природними та штучними мінеральними водами. Його вживання нормалізує склад крові і позитивно впливає на загальне самопочуття. Оздоровчим і лікувальним туризмом з джерел мінеральних вод часто займаються люди з

порушеннями функцій опорно-рухового апарату, травної та серцево-судинної систем. (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Бальнеотерапія [26]

Грязеочищення забезпечує попередження різноманітних забруднень шляхом зовнішнього очищення мінеральних грязеподібних речовин. Йдеться про глину, мулові відкладення, гнилий торф, сульфідні грязі та ін. Грязелікування покращує кровообіг шкіри, нормалізує роботу ендокринної системи, стимулює процеси регенерації та підвищує імунітет. (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Грязелікування [24]

Лікувальний туризм має ряд специфічних відмінностей від інших видів відпочинку: по-перше, незалежно від захворювання перебування в санаторії

чи курорті має тривати не менше трьох тижнів. Це мінімальний термін лікування, який може дати позитивний результат для здоров'я. По-друге, медичний туризм орієнтований переважно на заможних людей, адже перебування в санаторії набагато дорожче, ніж, наприклад, відпочинок на березі моря. По-третє, цей вид туризму характерний для людей похилого віку через збільшення хронічних захворювань і загальне поліпшення здоров'я. [26].

Обираючи як якість проведення часу лікувально-оздоровчий туризм, людина прагне досягти таких цілей, як повноцінний відпочинок, часткове або повне лікування та оздоровлення організму, відновлення фізичних і моральних сил. Тому цей вид туризму має ряд яскравих відмінностей від інших видів туризму. Перш за все, необхідно достатньо часу для відновлення та одужання організму, тому перебування на курортах потребує достатньо часу для досягнення бажаного оздоровчого ефекту. По-друге, добре, що відпочинок на курортах недешевий. Звичайно, останнім часом більшість курортів орієнтуються на широку публіку і намагаються запропонувати економні варіанти турів, але цей вид туризму в основному розрахований на заможних клієнтів, а не на стандартний набір медичних послуг. Програма лікування. Крім того, основна цільова аудиторія СПА - це переважно дорослі та люди похилого віку [12].

Таким чином, в загальному можна сказати, що лікувально-оздоровчий туризм - це галузь туризму, яка спрямована на покращення здоров'я та психофізичного стану людей за допомогою спеціальних програм і процедур, що проводяться в спеціалізованих медичних установах або в природних лікувальних зонах.

Лікувальний туризм включає в себе не лише медичні аспекти, але й туристичні та рекреаційні, сприяючи покращенню здоров'я та загального самопочуття людей. Ключовим елементом є збалансований підхід, який

враховує потреби та очікування туристів, а також забезпечує високий стандарт медичного обслуговування.

1.2. Особливості організації лікувальних турів

Останнім часом ринок медичних послуг зазнає змін. Традиційні санаторії та курорти перестали бути місцем лікування людей похилого віку, а перетворилися на багатофункціональні оздоровчі центри для широкого кола споживачів. [3]. Сучасна реконструкція курортних центрів, наприклад, міста-курорту Трускавець, зумовлена двома факторами. Це пов'язано насамперед зі зміною характеру попиту на медичні та медичні послуги. Здоровий спосіб життя стає все більш популярним, дедалі більше людей бажають підтримувати хорошу фізичну форму та потребують антистресових програм відновлення. В основному це люди середнього віку, які люблять активне дозвілля і часто мають обмежений час.

На думку вченого [1], споживачі такого типу будуть головними клієнтами санаторних курортів у XXI ст. Другою причиною переорієнтації курортів є зменшення традиційної, зокрема фінансової, підтримки з боку місцевої влади та держави. Курорти змушені диверсифікувати свою продукцію, щоб вийти на нові сегменти споживчого ринку та залучити додаткових клієнтів. Програми відпочинку на курортах стають все більш різноманітними і включають всі види культурних і спортивних заходів, пропонують широкий вибір оздоровчих і відновлювальних послуг.

Залежно від мети роботи СПА можуть виконувати такі функції:

- санаторно-курортне лікування;
- медична реабілітація хворих;
- зміцнення здоров'я та профілактика захворювань;

- культурно-лікувальна та рекреаційна [5].

Оздоровче обслуговування в санаторно-курортних закладах - це спеціалізований процес, спрямований на організацію відпочинку споживача (відпочиваючого) та удосконалення здорового способу життя шляхом оплати конкретних послуг. У зв'язку зі специфікою послуг сформувалися окремі форми лікувально-оздоровчих послуг: лікувально-оздоровчі процедури, оздоровча гімнастика, лікувальна фізкультура під керівництвом інструктора та самостійна туристична діяльність (пішохідний, ближній туризм), подорожі та ін.), сонячні, водні та повітряні ванни, рухливі ігри та ін.

Складний багатоетапний процес, такий як розробка медичного продукту або продукту для здоров'я, включає:

- маркетингові дослідження;
- аналіз сегментів ринку та конкурентів;
- пропонований попит споживачів;
- курортні місця;
- кон'юнктура ринку туристичних послуг;
- оцінка реальних витрат на розробку, рекламу та просування послуг

14].

Перелік завдань для створення оздоровчого продукту (програми) включає:

- дослідження ринку потенційного попиту;
- пошук партнерів - постачальників товарів і послуг;
- перевірка доступності послуг і підтвердження сумісності раніше отриманих даних;

- підготовка та укладення договорів (контрактів) про співпрацю з постачальниками та продавцями туристичних продуктів;

- інформаційно-методичне забезпечення (створення програм перебування, інформаційних листків, кошторисів, паспортів туристичних маршрутів тощо);
- проведення оздоровчих турів для споживачів;
- оформлення проїзних документів;
- безпосереднє обслуговування туристів і контроль за забезпеченням певної кількості та якості послуг;
- інші види робіт [14].

Туристичний попит відіграє важливу роль у формуванні туристичного попиту, оскільки тип клієнтів безпосередньо впливає на структуру лікувально-оздоровчого туризму, визначення мети та вибір курорту на карті світу. Щоб привернути увагу іноземних туристів, українські курорти мають вирішити низку проблем, пов'язаних із фінансуванням, управлінням та модернізацією. В основу формування (проектування) туристичних продуктів курортів України повинні бути покладені новітні курортні технології, що покращують якість життя [1].

Отже, організація лікувальних турів має свої особливості, що враховують специфіку медично-оздоровчого туризму та забезпечують максимальний комфорт і позитивний результат для туристів. Враховуючи вищенаведене, можна зробити наступні висновки щодо організації лікувальних турів:

1. Медична інфраструктура. Забезпечення високоякісних медичних послуг та процедур в спеціалізованих лікувальних закладах. Розвинута медична інфраструктура для реалізації лікувальних програм та дотримання медичних стандартів.

2. Кваліфікований персонал. Наявність кваліфікованих лікарів, медичного персоналу та фахівців, які забезпечують високий рівень

медичного обслуговування. Здатність персоналу взаємодіяти з туристами та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного пацієнта.

3. Планування програм. Розробка індивідуальних або групових лікувальних програм враховуючи медичний стан та потреби кожного туриста. Складання графіка процедур, враховуючи вільний час для відпочинку та екскурсій.

4. Співпраця з медичними установами. Заключення партнерських угод із медичними установами для надання послуг та проведення лікувальних процедур. Контроль якості медичних послуг та забезпечення їх відповідності вимогам стандартів.

5. Рекреаційна складова. Забезпечення можливостей для рекреації та відпочинку, включаючи доступ до природних лікувальних резерватів, спазон і рекреаційних об'єктів. Розвиток рекреаційних програм для доповнення медичних заходів.

6. Інформаційна підтримка. Забезпечення туристів інформацією про програми, процедури та інші аспекти лікувально-оздоровчого туризму. Надання консультацій та підтримки щодо вибору оптимального лікування.

7. Безпека та контроль. Забезпечення високого рівня безпеки для туристів під час проведення медичних процедур та інших аспектів туру. Контроль якості харчування, проживання та інших послуг, щоб забезпечити комфорт та задоволення туристів.

Тому організація лікувальних турів вимагає комплексного підходу, враховуючи медичні, туристичні та організаційні аспекти для забезпечення ефективного лікування та позитивного досвіду відпочинку.

1.3. Міжнародний досвід організації лікувального туризму

При виборі країни та закладу охорони здоров'я пацієнти спираються на експертні оцінки та рейтинги впливових світових організацій. Щорічно компетентні світові організації складають рейтинг учасників світового ринку медичних послуг і публікують результати. Так, Міжнародний центр досліджень охорони здоров'я (IHRC) у співпраці з Міжнародною неурядовою організацією Medical Tourism Index (MTI) та Міжнародною асоціацією медичного туризму (MTA) надали громадськості «Глобальний рейтинг індустрії медичного туризму». З 200 країн, де проживає майже 60% населення світу, 41 країна була обрана лідерами у сфері медичного туризму. Дослідження враховувало 34 критерії, серед яких три найважливіші – стан навколишнього середовища, рівень розвитку сфери медичного туризму, якість наданих медичних послуг та обладнання. [26].

Природними лікувальними ресурсами Італії є термальні джерела і лікувальні грязі. Термальні курорти Італії зосереджені в основному на півночі країни, в передгір'ях Альп, в провінції Тоскана. У Тоскані більше термальних курортів, ніж у будь-якій іншій провінції Італії. Про лікувальні властивості місцевих гарячих джерел знали ще етруски. Однією з характеристик італійської економіки можна відзначити велике значення внутрішнього туризму, на внутрішній туризм припадає приблизно $\frac{3}{4}$ усіх поїздок італійців, і все це незважаючи на зменшення загальної кількості поїздок на території Італії у 2022 році. 15,2% порівняно з 2021 роком.

Оздоровчий туризм є однією з найбільш прибуткових сфер бізнесу в Туреччині. Велика кількість лікувальних грязей, термальних джерел і мінеральних вод в країні широко використовуються для лікування різних захворювань: шкіри, травної системи, рекомендуються програми схуднення (спеціальна дієта і вправи), бальнеотерапія (гарячі і контрастні ванни). в мінеральних водах, грязелікування, пов'язки та компреси), «антистрес» програма (аутогенне тренування, масаж, аромотерапія, «Чакра-баланс»

(шіацу), медитація, кольоротерапія), фізіотерапевтичні програми (ультразвук, прогрівання). Всесвітньо відомі курорти: Анталія, Дальян, Кангал, Памуккале, Ялова. Тому формуванням та реалізацією політики у сфері охорони здоров'я та оздоровчого туризму займається головний орган виконавчої влади - Рада міністрів Туреччини. Уряд країни приділяє особливу увагу фінансовій підтримці галузі, яка реалізується через цілу систему фінансових важелів, включаючи фінансування значущих галузевих проєктів; надання бюджетних коштів для суб'єктів господарювання, знижки, маркетинг, реклама, просування тощо [27].

У Болгарії розроблено кластерний підхід до організації оздоровчого туризму. Партнерами розглянутих кластерів є різноманітні санаторно-курортні, лікувальні та естетичні установи, які надають свої послуги туристам з-за кордону. Головною метою створення та функціонування кластера визнано залучення іноземних споживачів до своїх послуг. У Болгарії багато мінеральних вод різного фізико-хімічного складу: 250 гідротермальних родовищ, понад 900 джерел і артезіанських свердловин. Ще одним цінним природним багатством Болгарії є родовища цілющих грязей. На болгарському узбережжі Чорного моря - районах Шаблій, Тузлат - Балчик, Варна, Поморіє, Бургас є п'ять осадових грязьових озер. Поклади торфу і торфу є в центральній і західній Болгарії – с. Баня, Карлово, селище Байкал, Кюстенділ і Марікостиново - Благоевград [27].

Існує три основних напрямки підтримки медичного та оздоровчого туризму в Швейцарії: надання кредитів і розміщення компаніям за допомогою Swiss Hotel Credit Society; підтримка інноваційних проєктів та співробітництва в туристичній галузі - програма InnoTour; Підтримка маркетингу туристичних продуктів через Федеральний департамент туризму. Федеральний закон від 30 вересня 2011 року «Про заохочення інновацій, співробітництва та накопичення знань у сфері туризму» та відповідний указ

відповідають за стимулювання просування внутрішнього туризму в Швейцарії. Відповідно до цього закону Федеральна рада Швейцарії виділить 30 млн. Швейцарський франк на 2019-2022 роки [27].

У США політика і основна стратегія лікувально-оздоровчого туризму формується і здійснюється Асоціацією з подорожей і туризму (U.S. Travel Association) в рамках Федерального міністерства торгівлі. Кожен штат містить власний підрозділ, що відповідає за просування різних видів послуг, в тому числі лікувально-оздоровчого туризму. Зазвичай це Агентство з торгівлі, комерції та туризму. У містах функціонують особливі Бюро, чиєю головною функцією є залучення різних груп споживачів в залежності від цілей: лікувальні, оздоровчі, розважальні і т.д. У такі організації звертаються представники влади, оздоровчого комплексу, готельного та ресторанного бізнесу, транспортних компаній, розважальних та інших організацій. Бюджет одного такого Бюро формується за рахунок надходжень від реклами, членських внесків, а також з коштів податкових надходжень до місцевий бюджет, які стягуються з постояльців готелів за проживання.

В Австралії система державного управління базується на трьох різних рівнях: Федеральний уряд Австралії (воно ж Уряд Співдружності), Уряду 6 штатів і 2 Основних Територій, і приблизно 700 місцевих органів самоврядування. Як і Співдружність, будь-який зі Штатів і Територій має власні департаменти туризму. За політику в області оздоровлення населення і лікувально-оздоровчого туризму в Австралії відповідає Федеральний департамент природних ресурсів, енергетики та туризму. Він здійснює формування та реалізацію політики, яка спрямована на зміцнення конкурентоспроможності Австралії на світовому ринку відповідно до основних стандартам і принципам екологічної відповідальності та сталого розвитку [34].

У Великобританії за індустрію санаторно-курортного комплексу, рекреацію і туризм відповідає міністерство культури, ЗМІ і спорту. Його фінансуванням займаються створені в 1969 році регіональні державні підприємства, такі, як Рада з туризму Уельсу (Wales Tourist Board), Англійська туристський рада (English Tourist Board), Шотландський туристський рада (VisitScotland) і Туристське управління Британії (VisitBritain). Незважаючи на те, що сьогодні Великобританія займає 6 місце в світі за кількістю відвідувань, вона з кожним роком втрачає певну частку ринку. Маркетингова компанія по просуванню лікувально-оздоровчого туризму в Великобританії підрозділяється на два напрямки: це «Великобританія: ви запрошені» (Great Britain: You're invited) і «Кампанія великого образу» (Great Image Campaign) [34].

У Німеччині функціонує понад 350 курортів і рекреаційних центрів реабілітації. Згідно з німецьким законодавством, лікувально-оздоровчий туризм є частиною медичної реабілітації та повинен регулюватися виключно федеральним законодавством [28]. Залежно від форм власності лікувально-оздоровчих підприємств і місцезнаходження на території Німеччини. Федеральне міністерство охорони здоров'я в цій сфері є регулюючим органом. Така чітко працююча система взаємодії по вертикалі - федеральний рівень, землі, приватний сектор - становить частину державної програми по охорони здоров'я в Німеччині.

Можна зробити висновок, що за кордоном підхід до регулювання лікувально-оздоровчого туризму має яскраво виражені особливості:

– тривала історія становлення змішаного регулювання лікувальнооздоровчого туризму державою, комерційними, громадськими організаціями;

– замість поняття лікувально-оздоровчого туризму використовується термін *wellness*, який ширше, включає крім лікувально-оздоровчих установ супутні послуги;

– серед форм організації управління переважає кластерний і мережевий підходи, причому останній є найбільш ефективним, в той час як в Україні переважає перший, передумови для розвитку мережевої взаємодії тільки починають формуватися.

Висновки до розділу 1

Лікувально-оздоровчий туризм - це галузь туризму, яка спрямована на покращення здоров'я та психофізичного стану людей за допомогою спеціальних програм і процедур, що проводяться в спеціалізованих медичних установах або в природних лікувальних зонах.

Організація лікувальних турів вимагає комплексного підходу, враховуючи медичні, туристичні та організаційні аспекти для забезпечення ефективного лікування та позитивного досвіду відпочинку.

За кордоном підхід до регулювання лікувально-оздоровчого туризму має яскраво виражені особливості:

– тривала історія становлення змішаного регулювання лікувальнооздоровчого туризму державою, комерційними, громадськими організаціями;

– замість поняття лікувально-оздоровчого туризму використовується термін *wellness*, який ширше, включає крім лікувально-оздоровчих установ супутні послуги;

– серед форм організації управління переважає кластерний і мережевий підходи, причому останній є найбільш ефективним, в той час як в Україні переважає перший, передумови для розвитку мережевої взаємодії тільки починають формуватися.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАДАННЯ ЛІКУВАЛЬНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРІЇ «КАРПАТИ» м. ТРУСКАВЕЦЬ

2.1. Особливості розвитку лікувального туризму в Україні

Україна, з неоспоримим потенціалом для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, може використовувати різноманіття своїх природних ресурсів – бальнеологічних, грязьових, та кліматичних. Це надає чудову можливість для створення та ефективного функціонування закладів, що спеціалізуються на лікувально-оздоровчих послугах.

Значущий потенціал України полягає в наявності різних рекреаційних ресурсів, що робить її ідеальним місцем для розвитку туристичної галузі. Ландшафти, ліси, водойми, гірські регіони та мальовничі місця створюють відмінне сприятливе середовище для лікування та відновлення здоров'я.

Однак викликана пандемією COVID-19 та ситуацією з вторгненням Росії на територію України, ситуація у галузі лікувально-оздоровчого туризму стала ще більш складною. Обмеження та карантинні заходи призвели до значного зменшення туристичного потоку та ускладнили вибір туристів на користь медичного відпочинку.

За таких умов важливо вживати інноваційні підходи, вдосконалювати медичні технології та вивчати можливості дистанційного лікування для забезпечення безпеки та комфорту гостей. Акцент на здоров'ї та безпеці туристів може стати ключовим чинником у відновленні та подальшому розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні.

Основними причинами скорочення кількості санаторіїв також стали фінансово-економічна криза та стан санаторіїв. Більшість санаторіїв було збудовано ще за радянських часів і за останні кілька десятиліть кошти для їхнього капітального ремонту практично не виділялися. Сьогодні будівлі цих санаторіїв потребують ремонту та модернізації. Також такі санаторії використовують застаріле обладнання для лікувальних процедур, що робить саме лікування менш якісним та ефективним. Санаторії, яким раніше виділялося недостатньо коштів, зіткнулися зі зниженням фінансування. Як результат, такі санаторії не можуть витримати конкуренцію з боку сучасних SPA-готелів та популярніших здравниць, тому змушені припинити свою діяльність.

Загальна кількість обслугованих туристів туроператорами та турагентами у 2021 р. порівняно з 2020 р. підвищилась на 1 860 027 осіб (43,5 %), а у 2022 р. порівняно з 2021 р. – скоротилась на 3 771 819 осіб (61,5 %). З них: кількість виїжджаючих громадян знизилась у 2022 р. порівняно з 2019 р. на 3 399 164 осіб (61,5 %); кількість іноземних та внутрішніх туристів зменшилась на 74876 осіб (86,2 %), та 297779 осіб (51,8 %) відповідно. Причиною такого спаду стали карантинні обмеженнями, які були введені через загрозу поширення COVID-19 та повномасштабного вторгнення на територію України. З метою запобігання епідемії 12.03.2020 р. Кабінет Міністрів України запровадив карантинні заходи, які обмежували роботу закладів розміщення, відпочинку, оздоровлення, харчування, та розваг, проведення масових культурно-розважальних заходів, фестивалів, тощо. Довгий час були закриті кордони для іноземних громадян, також було обмежене авіаційне, залізничне та автобусне сполучення між українськими містами та регіонами.

В Україні в 2022 р. функціонувало 10 458 лікувально-оздоровчих закладів, з них: 284 – санаторіїв та санаторіїв з лікуванням, 55 – санаторіїв-

профілакторіїв, 67 – будинків і санаторіїв відпочинку, 1 235 од. – баз та інших закладів відпочинку; 8 808 од. – дитячих закладів оздоровлення та відпочинку [30]. В 2022 р. у приватній власності знаходилось близько 70 % об'єктів санаторно-курортного комплексу України, у державній та комунальній –30 %. В Україні кількість закладів лікувально-оздоровчої сфери за усіма видами, у 2021 р. порівняно з 200 р. скоротилась на 557 од. (4,8 %), а у 2022 р. порівняно з 2021 р. – на 605 од. (5,5 %).

Основними причинами зменшення кількості закладів лікувально-оздоровчої сфери в Україні є: зниження платоспроможності населення, нестабільність, військові дії на території України та пандемія COVID-19.

У зв'язку з жорсткими карантинними обмеженнями, запровадженими в нашій країні (та й у більшості країн світу) у першому кварталі 2020 та 2021 років повністю припинили свою діяльність майже всі заклади розміщення туристів, у тому числі ті, що надавали лікувально-оздоровчі послуги. Навесні 2021 року було послаблено карантинні обмеження та поступово відновлено туристичний потік.

Станом на кінець 2022 р., найбільшу питому вагу в структурі закладів лікувально-оздоровчої сфери України займали бази та інші заклади відпочинку – 11,8 %, а найменшу – бальнеологічні лікарні (0,01 %).

Узагальнюючи, можна сказати, що наша країна має значний потенціал для розвитку лікувального туризму, існують кілька особливостей, які впливають на цей процес. Україна володіє природними лікувальними ресурсами, такими як мінеральні води, грязі, ліси, що створює унікальні можливості для розвитку лікувального туризму.

Історичні курорти та спа-зони в Україні можуть використовувати свою культурну спадщину та традиції для привертання туристів. Рекреаційні об'єкти, такі як Карпати або Кримські гори, можуть стати популярними місцями для лікувального відпочинку.

У порівнянні з західними країнами, лікувальні програми в Україні можуть бути більш доступними для туристів, що може привертати більше клієнтів. Зростання кількості сучасних медичних закладів та лікувальних центрів, що надають високоякісні послуги, може позитивно вплинути на розвиток лікувального туризму.

Залучення іноземних туристів на лікування в Україні може бути сприяти розвитку медичного туризму, особливо в галузі стоматології, косметології та інших медичних послуг. Збільшення інтересу до здорового способу життя та фітнесу може сприяти розвитку лікувального туризму, зокрема залученню туристів, які шукають профілактичні та фітнес-програми.

Реалізація ефективних маркетингових стратегій для просування українських лікувальних курортів та медичних послуг на міжнародному рівні може сприяти залученню більше туристів.

Загальне враження полягає в тому, що Україна може успішно розвивати лікувальний туризм, використовуючи свої унікальні природні ресурси та медичний потенціал, а також ефективно маркетингуючи свої лікувальні програми та курорти на світовому ринку.

2.2. Загальна характеристика санаторію «Карпати», м. Трускавець

Мальовничий Трускавець - місто, в якому цілий рік вирує життя. Багата історія, мальовнича природа, цілющі мінеральні джерела роблять його популярним місцем відпочинку для українців і гостей з інших країн.

Санаторії Трускавця вже багато десятиліть поспіль вважаються улюбленим місцем відпочинку і оздоровлення для сотень тисяч українців та гостей близького і далекого зарубіжжя.

У нашій країні, мабуть, не знайдеться людини, яка ніколи не чула про лікувальний курорт Трускавець. Сюди приїжджають не лише з різних регіонів України, а й з усього світу. Всім відомі лікувальні властивості екоміста.

Курорт Трускавець - всесвітньо відомий красивий куточок, розташований на Західній Україні. Близько 900 тисяч туристів з України, країн СНД і ЄС щорічно приїжджають на курорт України Трускавець. Курорт Трускавець входить до трійки лідерів у списку «Кращі малі міста України» за якістю життя за всіма показниками.

Місто Трускавець розташоване біля підніжжя Карпатських гір. Гірський курорт Трускавець був відкритий європейцями на початку минулого століття. Сам Західний Кут «запрацював» у 18 столітті як курорт Трускавець – після чого став офіційною українською здравницею. Наприкінці ХІХ століття мінеральний курорт Трускавець став конкурувати з відомими європейськими курортами, такими як Вісбаден і Ріхенгаль у Німеччині.

Колоритний український курорт Трускавець – невелике за площею місто, але унікальне за своїми лікувальними властивостями. Екологічно чистий курорт Трускавець приваблює тисячі туристів своїм чистим карпатським повітрям, зеленню та лікувальними властивостями. Відвідування курорту Трускавець під час відпустки – це прекрасна можливість оздоровитися, відновити фізичні та духовні сили.

Туристи багато в чому обирають український курорт Трускавець за його відомі джерела мінеральних вод – чотирнадцять природних джерел, а також «гірський віск» – мінерал озокерит.

У прекрасному Трускавці завжди багато жителів України, а також гостей з інших країн. Зміна сезону не впливає на відвідування курорту туристами. Відпочиваючі завжди відзначають гостинність місцевих жителів, які завжди привітні та усміхнені. Також туристи відзначають високий професіоналізм медичного персоналу.

За сто кілометрів від курорту Трускавець знаходиться Львів, найкрасивіше місто України. Щастя тому, хто, дивлячись на прекрасний курорт Трускавець з історичного Львова, може згадати чудову картину гірського пейзажу. Від того, що бачать туристи, захоплює дух: місто завбільшки з долоню височіє серед густого лісу, а вдалині видніються сині Карпатські гори.

Відпочиваючі великих промислових центрів з багатьма заводами та підприємствами милуються неповторним ландшафтом курорту Трускавець. У місті дуже мало рівнинної місцевості та прямих вулиць, а лісові хащі майже вміщують самі будинки. Туристи насолоджуються найчистішим повітрям Карпат, яке завжди дуже чисте завдяки великій кількості зелені та відсутності промислових підприємств.

На курорті Трускавець є все необхідне для продуктивного відпочинку та лікування, для кожного відпочиваючого передбачені різноманітні розваги - спортивні зали, культурно-мистецькі виставки, бібліотеки та музеї, концертні зали та дискотеки.

Культурне життя курортного Трускавця не стоїть на місці, воно завжди наповнене карпатським колоритом. Туристи можуть позмагатися з талановитими місцевими мешканцями у співі, танцях, малюванні. Також усі охочі можуть сфотографуватися біля пам'ятника з професійними фотографами, придбати тематичні сувеніри та побувати на цікавій екскурсії. Щороку в Трускавці проходить кінофестиваль.

Курорт Трускавець – місто природної краси, самобутності та унікальних лікувальних властивостей. Тому він дуже популярний за межами України. Побувавши в Трускавці хоч раз, ви закохаетесь у це екологічне місто і обов’язково повернетесь сюди під час наступної відпустки.

Санаторій «Карпати» розташований в одному з найкрасивіших куточків міста. Санаторій відноситься до відомчих та працює в структурі Міністерства внутрішніх справ. Відпочинок тут доступний не тільки співробітникам правоохоронних органів (Додаток А).

Курортний комплекс включає кілька корпусів: спальний (10 поверхів), адміністративно-культурний, столовий, лікувальний. Всього в санаторії 245 номерів різних категорій.

В «Карпати» працює великий колектив професіоналів. Це адміністрація, обслуговуючий персонал і, звичайно, медики з колосальним досвідом. Тут лікують чисте повітря, лікарі та головне багатство Трускавця - мінеральні води.

Адреса: м.Трускавець, вул.Карпатська, 2.

Код ЄДРПОУ 38582335

Юридична назва: ТОВ «САНАТОРІЙ „КАРПАТИ“»

Директор: Грицак Ярослав Львович

Основний вид діяльності: 86.10 Діяльність лікарняних закладів

Готельно-курортний комплекс "Карпати" у мальовничому місті Трускавець розташований недалеко від величних Карпатських гір. Цей комплекс-музей пропонує повноцінний відпочинок і лікування, огорнутий в атмосферу традиційного українського гостинності.

Санаторій "Карпати" має багаторічний досвід у сфері оздоровлення та лікування. Завдяки сучасним технологіям та величезному досвіду санаторно-курортного лікування, комплекс став передовим лікувально-діагностичним центром, де використовуються найефективніші методи і сучасне обладнання.

Одним із ключових активів санаторію є мінеральна вода "Нафтуса", яка допомагає у лікуванні різноманітних захворювань, включаючи сечовипускную систему, хвороби печінки, шлунку та кишечника, а також діабет.

Лікувальні процедури включають різноманітні ванни, аплікації, масаж, інгаляції, фізіотерапію та фітотерапію. Крім того, пропонується збалансоване харчування з використанням екологічно чистих продуктів власного фермерського господарства.

Санаторій також пропонує різноманітні розважальні та відпочинкові можливості, включаючи басейн, СПА-зону, тренажерний зал, конференц-зал, ресторан, ландшафтний парк та дитячу ігрову кімнату. Для дітей є організована дитяча анімація та міні-зоопарк.

Загалом, санаторій "Карпати" - це ідеальне місце для тих, хто шукає якісне лікування та відпочинок у затишній та комфортній атмосфері Карпатських гір.

У вартість входить проживання и пакет послуг:

- «шведський стіл» три рази на день;
- комплекс базових діагностичних та лікувальних процедур;
- дитяча кімната (працює до 12:30), приймають маляти від 5 років;
- користуватися бюветом в зручний для вас час;
- безкоштовне Wi-Fi підключення;
- зустріч гостей в місті та розміщення.

Дозвіллю тут теж приділяють увагу. На вибір можна відвідати басейни (оплачується окремо), сауну, бар, провести час в бібліотеці, працює ігротека. Для зручності гостей передбачені: камера зберігання, магазин, автостоянка, прокатний пункт, косметологічний та масажний кабінети.

Першочерговою метою колективу санаторію «Карпати» є надання особам, які прибули до оздоровниці, найбільш ефективних послуг для

укріплення та відновлення здоров'я. Центр забезпечує відповідні діагностичні обстеження, проводить лікування та реабілітацію, застосовуючи максимальний діапазон наукових, технічних і практичних досягнень у розвитку курортології. Всі діагностичні обстеження та лікувальні процедури постійно поновлюються завдяки впровадженню та освоєнню нових методик. У лікувальний комплекс входить (рис. 2.1): санаторно-курортний режим; внутрішнє та зовнішнє застосування мінеральної води; лікувальне харчування; фізіотерапевтичне лікування; психотерапія; лікувальна фізкультура; кліматотерапія; медикаментозне лікування.

Медичний та обслуговуючий персонал закладу – це стабільний, високопрофесійний колектив, який має свої традиції, високу культуру обслуговування. Керівництво спрямовує свої сили і уміння на вдосконалення матеріальної бази, покращення медичного та побутового обслуговування осіб, які прибули на відпочинок та лікування.

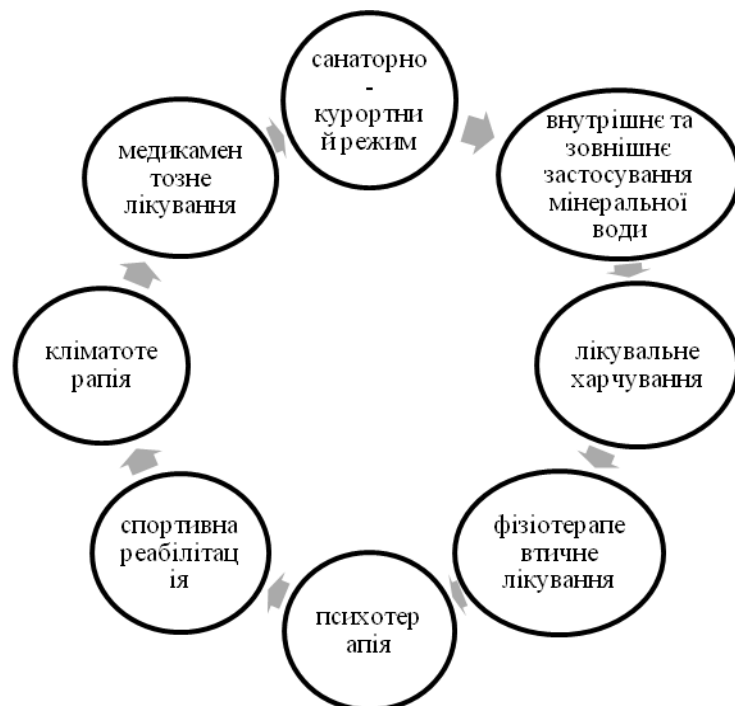

Рисунок 2.1. Лікувальні послуги санаторію «Карпати»

Головними задачами і напрямками роботи колективу санаторію «Карпати» є:

- забезпечення графіку заїзду і плану ліжко/днів;
- збільшення бюджету по спеціальному рахунку санаторію;
- покращення та розвиток матеріально-технічної бази;
- перебудова та переобладнання благоустрою території, в стилі сучасного дизайну, в українському стилі;
- підняття рівня медичного обслуговування та запровадження в медичному обслуговуванні нових передових наукових досягнень та технологій;
- пошук додаткових джерел фінансування;
- вдосконалення передових методів роботи в закладі;
- належний рівень взаємодії між місцевими органами влади, органами самоврядування та керівниками місцевих підприємств, установ, організацій.

Отже, санаторій «Карпати» має усі необхідні ресурси для ефективного функціонування та досягнення описаних вище завдань. Це пов'язано як з природними факторами, так і з економічними.

2.3. Аналіз основних показників діяльності санаторію

В санаторій «Карпати» на оздоровлення направляються в першу чергу: особи, які знаходяться на диспансерному обліку в зв'язку з різними захворюваннями, інваліди, сироти, чорнобильці; хворі з початковими формами хронічних захворювань і в період їх ремісії; частохворіючі і довгохворіючі; особи з підвищеним ризиком захворювань; особи з

ослабленим здоров'ям, недостатнім фізичним розвитком і фізичною підготовкою; особи з явищами без адаптації, особливо студенти 1-2 курсів, підлітки; донори, відмінники навчання, студенти з малозабезпечених сімей, молоді матері, воїни-інтернаціоналісти (табл. 2.1).

В даний момент в санаторії функціонують такі кабінети: чергової медичної сестри; головного лікаря; головного бухгалтера; старшої медичної сестри (видача ліків); сестри-господині; медичної сестри з дієтичного харчування; кімната для зберігання і приготування деззасобів; зубопротезна лабораторія.

Таблиця 2.1

Категорії оздоровлених в санаторії «Карпати»

№ п/ п	Назва показників	Кількість оздоровлених по роках		
		2020	2021	2022
1	Кількість оздоровлених			
	за планом	1630	1739	900
	фактично	1691	1876	910
2	З них амбулаторні з лікуванням та харчуванням	1064	900	341
3	З них амбулаторні з лікуванням без харчування	82	90	50
4	Жінок	608	513	200
5	Пільгових категорій	105	89	45

Медичні кабінети: терапевтичний; діагностичний (комп'ютерна діагностика по методу Накатані, система комплексного комп'ютерного дослідження функціонального стану організму людини „Омега-МІ”).

Фізіотерапевтичні кабінети: електролікування; світлолікування; фотарій; солярій; інгаляторій; теплолікування; фітолікування; рефлексотерапії; лазеротерапії; масажний; електросну; лікувальної фізкультури; механотерапії; аероіонотерапії; КХЧ-терапії.

Водолікувальне відділення: лікувальні ванни; лікувальні душі; кліматична кольородинамічна камера «Квант»; кабінет лікувальної грязі;

масажний кабінет.

Спеціалізовані кабінети: стоматологічний; процедурний; психотерапевтичний.

Проаналізуємо джерела наповненості санаторію. Поступають хворі (відпочиваючі) за плановими путівками; за направленнями; по однономерних путівках; за додатковими путівками; за путівками, що продані на місці; за путівками за обміном. За даними суб'єкту дослідження складено відповідну таблицю (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Аналіз путівок, за якими поступають хворі (відпочиваючі)
санаторію «Карпати»**

Найменування показника	2018	2019	2020	2021	2022
Річний план заїзду хворих (відпочиваючих)	1716	1630	1630	1739	900
Поступило хворих (відпочиваючих) за рік	1820	1716	1691	1876	910
з них: за плановими путівками	1612	1503	1536	1655	843
за направленнями	0	0	2	31	12
по однономерних путівках	0	0	0	0	0
за додатковими путівками	208	213	153	190	55
за путівками, що продані на місці	0	0	0	0	0
путівками за обміном	0	0	0	0	0

Зробивши аналіз наданих даних, можна зробити наступні висновки.

Річний план заїзду хворих (відпочиваючих) зазвичай перевищує фактичну кількість поступивших осіб. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як зміни в економічній ситуації, зміни в медичних стандартах або конкуренція з іншими санаторіями.

Загальна кількість хворих (відпочиваючих), які поступають, зменшується протягом останніх п'яти років. Це може вказувати на зміни в популярності санаторію, зміни в медичних послугах або зміни в рекламній

стратегії.

Велика частина поступивших осіб (загалом близько 90-95%) приходить за плановими путівками, що підтверджує стабільність і популярність цих путівок серед відвідувачів санаторію.

Кількість осіб, які приходять за додатковими путівками, зменшується протягом часу, що може вказувати на зміну в стратегії продажу або зміну в інтересах клієнтів.

Поступлення хворих (відпочиваючих) за направленнями та путівками, що продані на місці, є менш значущими у порівнянні з плановими та додатковими путівками.

На діаграмі (рис. 2.2) відображено фактичне виконання плану заїзду відпочиваючих, що свідчить про позитивну тенденцію роботи закладу.

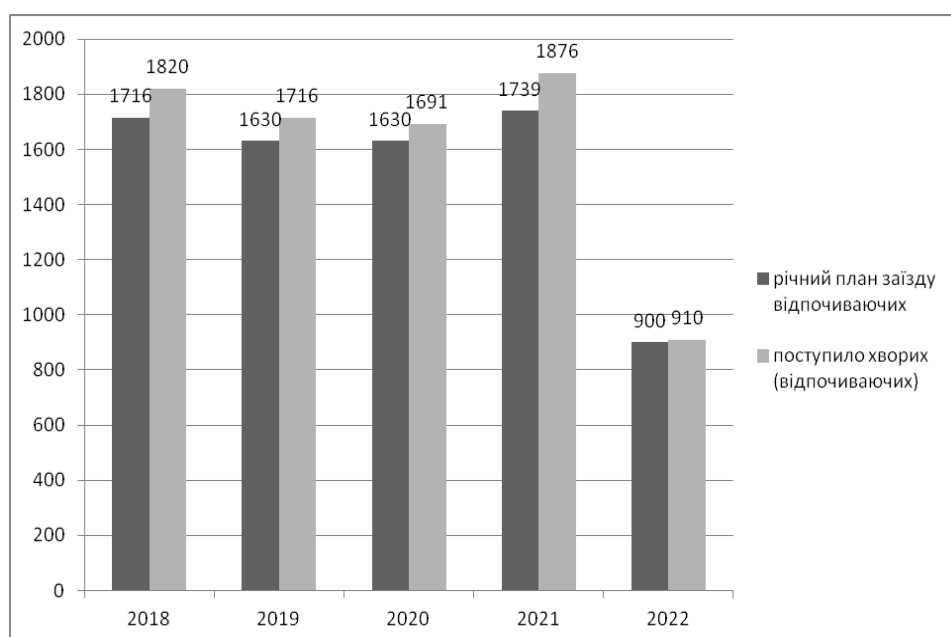

Рис. 2.2. Виконання плану заїзду хворих санаторію «Карпати»

Техніко-економічні показники — величини, які характеризують матеріально-виробничу базу підприємств, використання знарядь і предметів праці, організацію виробництва, затрати на виробництво продукції (табл. 2.3).

Отже, аналіз основних показників діяльності пансіонату «Карпати» показав, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2021 році порівняно з 2020 роком збільшився на 2684467 тис. грн. або 41,64%, а 2021 році порівняно з 2021 роком зріс на 3495144 тис. грн. або 21,99%, який менший за попередній аналізований період.

Таблиця 2.3

Основні показники діяльності пансіонату «Карпати» за 2020-2022 роки

Показник	2020	2021	2022	Відхилення			
				Абс.		Відн.,%	
				2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	22125	31563	38339	9438	6776	42,7	30,63
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	11717	16596	20246	4879	3650	41,6	31,15
Валовий прибуток, тис. грн.	10408	14967	18093	4559	3126	43,8	30,03
Адміністративні витрати, тис. грн.	9244	13462	16457	4218	2995	45,6	32,40
Витрати на збут, тис. грн.	1071	1100	689	29	-411	2,7	-38,38
Чистий прибуток, тис. грн.	93	405	947	312	542	335,5	582,80

Чистий прибуток у 2021 до 2020 року зріс на 9438 тис. грн. або 42,71%, а у 2021 до 2022 на 6776 тис. грн. або 30,63 %.

Оцінка ліквідності та платоспроможності наведена в табл. 2.4.

Розрахувавши показники ліквідності і платоспроможності підприємства, можна сказати, що коефіцієнт покриття за аналізований період у 2020 році склав 1,27, що перебував в межах норми, в 2021 році склав 2,09, в 2022 році – 2,00, що перевищує нормативне значення показник. Це свідчить про добрий стан платоспроможності підприємства, адже оборотних активів достатньо для того, щоб розрахуватися за поточними зобов'язаннями.

Таблиця 2.4

**Оцінка ліквідності і платоспроможності санаторію Карпати, м.
Трускавець за 2020-2022 роки**

Показники	2020	2021	2022	абсолютне відхилення	
				2021/2020	2022/2021
Коефіцієнт покриття	1,27	2,09	2,00	0,82	0,09
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,92	1,48	1,60	0,56	0,12
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,07	0,08	0,13	0,01	0,05
Співвідношення короткострокової дебіт.заборгованості і кредит. Заборгованості	0,56	0,45	0,34	-0,11	-0,11

Коефіцієнт швидкої ліквідності мав тенденцію до зростання з 0,92 до 1,60 пунктів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності за період 2020-2022 років склав 0,07 та 0,08, що не досягнув нормативного значення, це означає, що підприємству не вистачає грошових коштів для погашення своїх боргів, в 2020 році показник склав 0,13, що перебуває в межах норми, це означає, що підприємству вистачило грошових коштів для погашення своїх боргів.

Показник співвідношення короткострокової дебіторської заборгованості і кредиторської заборгованості показав, що підприємство залучає більше коштів від кредиторів, ніж надає дебіторам.

В табл. 2.5 проведена оцінка рентабельності підприємства за 2020-2022 роки.

Розрахувавши основні показники рентабельності санаторію Карпати можна зробити наступні висновки:

Показники рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності та рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком також мають від'ємне значення, що є негативним для підприємства.

Таблиця 2.5

Оцінка рентабельності санаторію Карпати за 2020-2022 роки

Показники	2020	2021	2022	абсолютне відхилення	
				2021/2020	2022/2021
Рентабельність виробничих витрат,%	0,42	1,30	2,53	0,88	1,23
Рентабельність продажів, %	0,42	1,28	2,47	0,86	1,19

Отже, беручи до уваги всі вище зазначені показники, санаторій «Карпати» має тенденцію зростання господарської діяльності.

Оцінюючи ліквідність і платоспроможність підприємства, можна сказати, що у підприємства добрий стан платоспроможності підприємства, адже оборотних активів достатньо для того, щоб розрахуватися за поточними зобов'язаннями.

Оцінюючи рентабельність підприємства можна сказати, що показники відповідають нормативному значенню і свідчить про неефективну господарську діяльність.

Висновок до розділу 2

Україна, з неоспоримим потенціалом для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, може використовувати різноманіття своїх природних ресурсів – бальнеологічних, грязьових, та кліматичних. Це надає чудову можливість для створення та ефективного функціонування закладів, що спеціалізуються на лікувально-оздоровчих послугах.

Курорт Трускавець – місто природної краси, самотності та унікальних лікувальних властивостей. Тому він дуже популярний за межами України. Побувавши в Трускавці хоч раз, ви закохаетесь у це екологічне місто і обов'язково повернетесь сюди під час наступної відпустки.

Санаторій «Карпати» розташований в одному з найкрасивіших куточків міста. Санаторій відноситься до відомчих та працює в структурі Міністерства внутрішніх справ. Відпочинок тут доступний не тільки співробітникам правоохоронних органів.

Оцінюючи ліквідність і платоспроможність підприємства, можна сказати, що у підприємства добрий стан платоспроможності підприємства, адже оборотних активів достатньо для того, щоб розрахуватися за поточними зобов'язаннями.

Оцінюючи рентабельність підприємства можна сказати, що показники відповідають нормативному значенню і свідчить про неефективну господарську діяльність.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ ЛІКУВАЛЬНИХ ПОСЛУГ В САНАТОРІЇ «КАРПАТИ» м. ТРУСКАВЕЦЬ

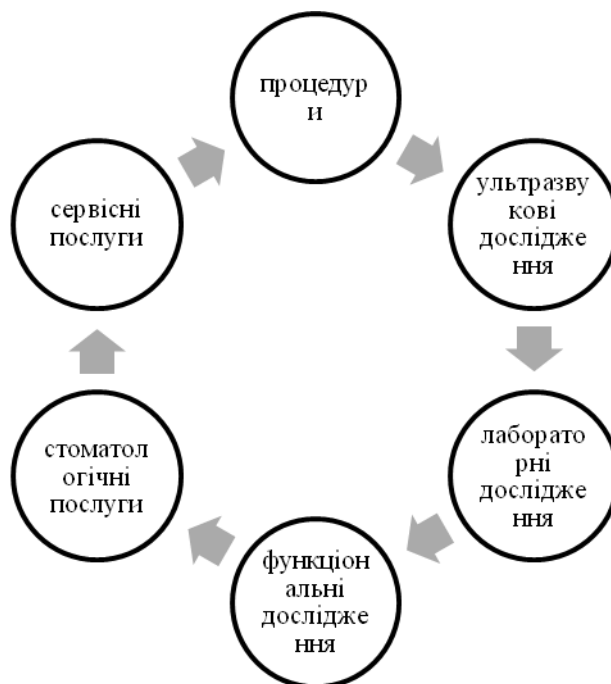
3.1. Основні напрями покращення лікувальних послуг в санаторії «Карпати», Трускавець

Отже, санаторій «Карпати» має усі необхідні ресурси для ефективного функціонування та досягнення описаних вище завдань. Це пов'язано як з природними факторами, так і з економічними. Розташування та природні ресурси надають санаторію конкурентну перевагу, проте важливим питанням є послуги, які надає заклад. Кожен заклад охорони здоров'я має свою специфіку, свій контингент пацієнтів (відпочиваючих).

До переліку платних послуг, що не входять до обов'язкового курсу лікування санаторію «Карпати» належать (рис. 3.1): процедури; ультразвукові дослідження; лабораторні дослідження; функціональні дослідження; стоматологічні послуги; сервісні послуги.

Сервісні послуги, які надаються за додаткову плату такі: автостоянка; більярд; теніс; кіно, 3D-кінотеатр; прокат вудок; прокат надувних матраців; кафе; послуги таксі.

Медичний та обслуговуючий персонал санаторію – це стабільний, високопрофесійний колектив, який має свої традиції, високу культуру обслуговування. Керівництво спрямовує свої сили і уміння на вдосконалення матеріальної бази, покращення медичного та побутового обслуговування осіб, які прибули на відпочинок та лікування. Розглянемо головні завдання роботи закладу (Б).

Рисунок 3.1. Види лікувальних платних послуг, що надає санаторій «Карпати»

Санаторно-курортне лікування стає дуже важливим методом терапії та профілактики різних захворювань. Основна перевага полягає в тому, що природні фактори та фізіотерапевтичні методики, використовувані в таких місцях, є екологічно чистими та, як правило, не мають побічних ефектів, що часто властиві лікарським засобам.

Санаторій «Карпати» спеціалізується на лікуванні урологічних захворювань, захворювань шлунково-кишкового тракту, нирок, печінки, підшлункової залози, дванадцятипалої кишки, порушень обміну речовин, а також на лікуванні органів сечовидільної системи. Однак, на жаль, відсутні лікувальні послуги для дітей. Це стає певним недоліком, особливо враховуючи поширеність хвороби серед них, такої як сколіоз.

Сколіоз у дітей є поширеною проблемою, але добре піддається лікуванню, оскільки їхня скелетна система ще не повністю сформована, і є можливість впливати на її розвиток. На жаль, зараз лікувальні заходи для

дітей в санаторії не передбачені, хоча це могло б бути важливим кроком у покращенні здоров'я майбутнього покоління.

Статистика щодо сколіозу серед дітей в Україні є тривожною – кожна четверта дитина має порушення постави, а сколіоз виявлено у 70% дітей під час профілактичних оглядів у 2022 році.

Виділимо кілька можливих напрямів покращення лікувальних послуг в санаторії «Карпати»:

- розгляд можливості встановлення нового та сучасного обладнання для діагностики та лікування;
- розвиток лікарських кабінетів та процедурних кімнат для забезпечення різноманітних медичних послуг;
- сприяння пошуку та приваблення досвідчених лікарів та медичного персоналу;
- організація тренінгів та семінарів для підвищення кваліфікації працівників;
- впровадження системи індивідуальних програм лікування для кожного гостя, враховуючи його унікальні потреби та стан здоров'я;
- посилення комунікації між лікарями та пацієнтами для ефективного взаєморозуміння;
- розробка меню, яке враховує дієтичні обмеження та враховує особливості лікування гостей;
- співпраця з дієтологами для розробки балансованих програм харчування;
- організація групових та індивідуальних фізіотерапевтичних занять;
- використання сучасних методів фізіотерапії для поліпшення здоров'я та фізичної форми гостей;

- впровадження програм реабілітації для підтримання та відновлення здоров'я гостей після захворювань чи операцій;
- співпраця з фахівцями з реабілітації та фізіотерапії;
- лікування сколіозу у дітей;
- організація спортивних та рекреаційних заходів для підтримки фізичної активності гостей;
- використання природних ресурсів санаторію для проведення занять на свіжому повітрі.

Ці напрями можуть сприяти підвищенню якості лікувальних послуг та забезпеченню повного благополуччя гостей у санаторії "Карпати".

3.2. Основні заходи з удосконалення організації лікувальних послуг в санаторії «Карпати», м.Трускавець

Отже, узагальнюючи вищенаведене у попередньому пункті роботи, можна сказати, що для удосконалення організації лікувальних послуг у санаторії "Карпати" можна розглядати різні напрями та ініціативи, спрямовані на поліпшення якості медичного обслуговування та загального благополуччя гостей.

Зупинимося на тому, що розробимо лікувальний тур "Мати й дитя" (Додаток В) з програмою лікування сколіозу у дітей.

Мета лікувального туру: введення реабілітаційної фізичної терапії - лікування сколіозу у дітей.

Основною формою рухового режиму були заняття лікувальною гімнастикою з переважним застосуванням коригувальних вправ для профілактики фіксованих порушень постави. Перевагу віддавали симетричним фізичним вправам, що усували асиметрію м'язового тонусу,

сприяли корекції асиметрії кутів лопаток, закріплювали навички правильної постави (рис. 3.2).

Збереження і підтримка здоров'я дитини є однією із найважливіших задач кожного з батьків. На жаль, сучасна екологія, неправильний спосіб життя та стреси нерідко стають причиною зниження імунітету і загального тону організму не лише у дорослих, але й у дітей. Наші діти також схильні до стресів, на них згубно впливає несприятливе зовнішнє середовище. Тому так важливо, щоб дитина вела активний спосіб життя.

Санаторій «Карпати» пропонує комфортний відпочинок в Трускавці з дітьми. На думку медиків, зміна обстановки, екскурсії, прогулянки на свіжому повітрі, реабілітаційні послуги з лікування сколіозу курорту Трускавець в поєднанні з оздоровчими процедурами дають чудовий результат. Відпочинок на курорті заряджає дитину енергією, вона стає активною і веселою. Санаторне лікування підвищує працездатність дитини та успішність у навчанні.

Розроблена лікувальна послуга спрямована на зміцнення здоров'я, корекцію обмеженості, руху, зміцнення м'язів, зв'язок, усунення м'язових контрактур, стабілізацію роботи вісцеральних органів, зокрема, кардіо-респіраторної системи.

Відмінною рисою розробленого лікувального туру «Мати й дитя» з послугою лікування сколіозу у дітей була її спрямованість на профілактику та корекцію порушень постави дітей із сколіотичною хворобою з використанням фітболів та медицинбоолів (що сприяло формуванню навички правильної постави, забезпечувало зміцнення м'язового корсету та поліпшувало вестибулярну функцію), профілактора Євмінова (для розвантаження хребта та зміцнення глибоких м'язів спини); вправ дихальної гімнастики за методикою Стрельнікової О. М. (для відновлення організму),

використання методів фізіобальнеотерапії (комплексний вплив хлоридних натрієвих ванн та інтерференційних струмів).

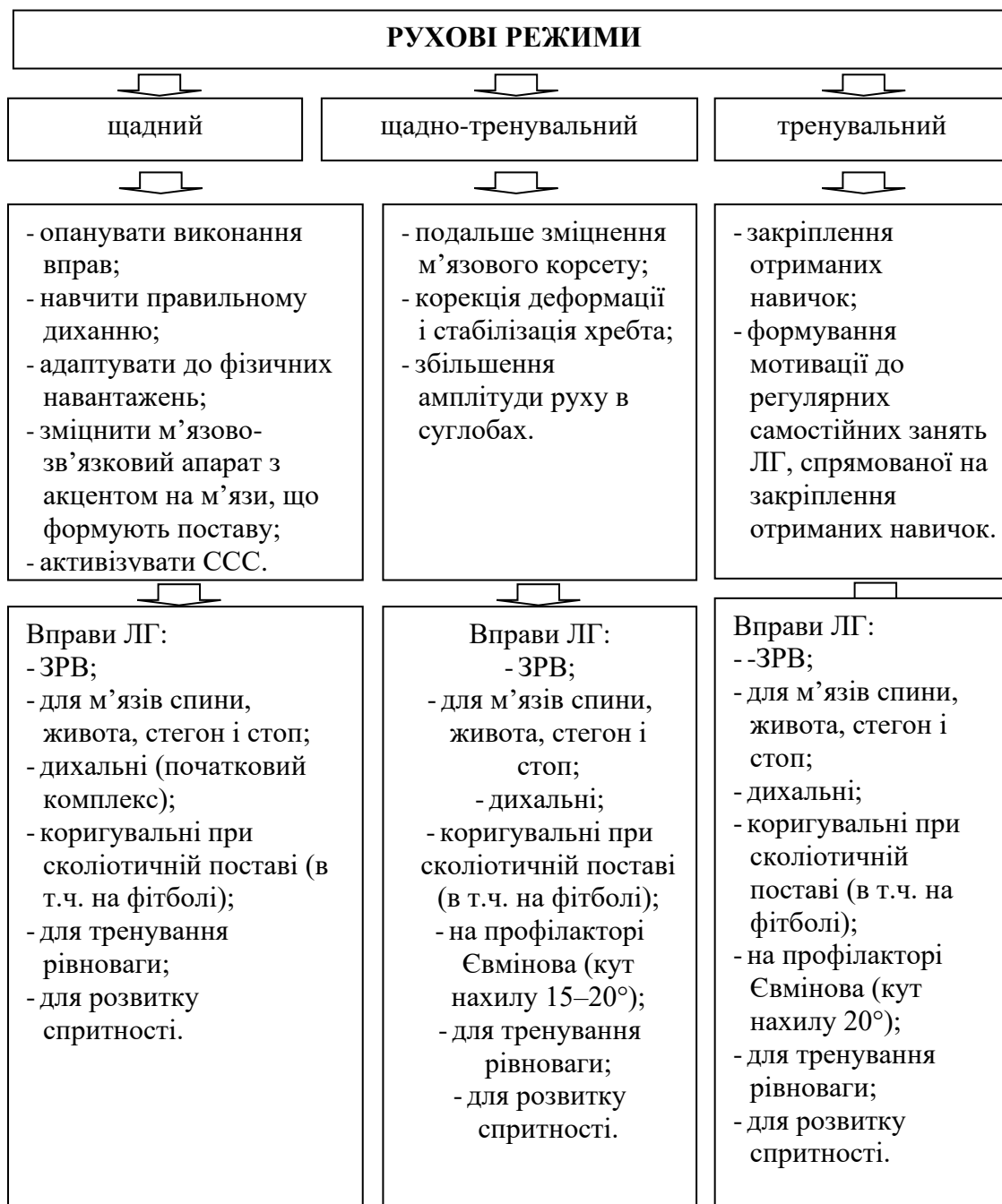

Рис. 3.2. Блок-схема лікувальної послуги для дітей із сколіотичною хворобою

Лікувальне плавання у дітей, проводилося 2 рази в тиждень до 45 хвилин, кожне заняття. Заняття проводилися у великому басейні. Басейн оснащений різноманітним інвентарем (плавальні дошки, плавальні палиці, м'ячі різних розмірів, гантелі і т.д.). Температура води в басейні 31-33 С, температура комфорту, що забезпечує лікувальну дію. Заняття проводилися груповим методом, група включала 15 осіб. Плавання було рекомендовано всім дітям зі сколіозом, незалежно від тяжкості сколіозу, його прогнозу, перебігу та виду лікування.

Основна мета запропонованої лікувальної послуги – сприяти розвитку здорової, гармонійно розвиненої особистості, а також організувати корисне дозвілля та активний відпочинок, виховувати у дітей ряд позитивних морально-вольових якостей.

Лікувальна послуга передбачала наступні завдання:

- підвищення рівня рухової активності;
- формування сильного інтересу до занять;
- всебічний гармонійний розвиток фізичних якостей дітей, зміцнення здоров'я, підвищення мотивації;
- залучення дітей до здорового способу життя через аквафітнес;
- лікування та профілактика сколіозу у дітей.

Також додатково до лікувальної послуги запропонований лікувальний масаж. До основних прийомів масажу відносяться прогладжування, розтирання, розминання і вібрація. Допоміжні прийоми застосовують як додаткові до основних з урахуванням статі, віку, стадії захворювання, індивідуальної переносимості (прогладжування гребенеподібне, хрестоподібне; розтирання — пиляння, штрихування, щипцеподібне; розминання — накатування, зсування: вібрація - рублення, постукування, поплескування, похльостування і т.д.

Масаж проводиться за 1.5 - 2.0 години до лікувальної гімнастики. Про ефективність лікувального масажу свідчить сповільнення пульсу на 6 - 12 ударів за хвилину після проведення масажу.

В Додатку В представлена основна характеристика вправ за координаційною складністю в заняттях з дітьми, враховуючи індивідуальний рівень здоров'я.

Отже, враховуючи вищенаведене, можна сказати що впровадження лікувального туру «Мати й дитя» з послугою лікування сколіозу у дітей буде мати методику адаптивної фізичної реабілітації дітей із сколіотичною хворобою, що позитивно вплине на здоров'я дітей.

3.3. Оцінка ефективності заходів щодо удосконалення організації лікувальних послуг в санаторії «Карпати», м.Трускавець

У вартість лікувального туру «Мати й дитя» з програмою лікування сколіозу у дітей включено:

- Проживання в санаторії «Карпати» протягом 10 ночей, де можна насолоджуватися чистим повітрям.
- Дієтичне збалансоване харчування (ФВ – повний пансіон)
- Страхування на час перебування, щоб гарантувати безпеку та покращити зовнішні умови відпочинку.
- Екскурсійно - розважальна програма.
- Лікувальні процедури.

Розрахунок витрат на надання послуг базується на інноваційному методі калькуляції, де враховується не лише споживча цінність послуг, але й динаміка факторів, що впливають на їхню вартість. При цьому враховується

змінність у витратних параметрах, яка визначається з урахуванням актуальних ринкових умов та інноваційних підходів до вартісного аналізу.

Вартість лікувального туру не обмежується лише собівартістю, адже вона також включає прибуток санаторію. Цей прибуток визначається у відсотках від собівартості, проте його розмір залежить від стратегічної прибутковості, яка планується для конкретного туру. Кінцева цінова політика формується як результат множення витрат на норму прибутку на одного туриста. Це враховується з метою досягнення оптимальної рентабельності та фінансової стійкості санаторію в умовах конкурентного середовища, що постійно змінюється.

У таблиці 3.1 надано розраховану вартість лікувального туру «Мати й дитя» з програмою лікування сколіозу у дітей на момент його розробки.

Таблиця 3.1

**Калькуляція вартості лікувального туру «Мати й дитя» з
програмою лікування сколіозу у дітей**

Показники	На 1 добу дорослий, грн.	На 1 добу дитина, грн.	Вартість за 10 діб разом за 2 осіб
Проживання, у 2-х м.номері (мати+дитина)	700	550	12500
3-х разове харчування (дитяче+доросле меню)	350	200	5500
Страховання	30	20	500
Екскурсійне обслуговування, майстер класи	-	-	750
Лікувальні послуги	-	500	5000
Непрямі умовно-постійні витрати:	-	-	750
Собівартість			25000
Прибуток 30%			7500
Ціна за ваучер (дорослий+дитина) без ПДВ			32500
ПДВ 20%			6 500
Вартість туру на 2 осіб : дорослий дитина			39 000

Особливість нашої калькуляції полягає в тому, що вона була проведена з урахуванням витрат, пов'язаних з одночасним перебуванням мінімум 2 людей: дорослий та дитина. Так як тур називається «Мати й дитя». Водночас, ми розуміємо, що може бути присутні або 2 дітей з одним дорослим, або навпаки – 2 дорослих з однією дитиною. Ми провели окремо калькуляцію витрат, пов'язаних з кожним сегментом відпочиваючих. Але просимо зважити на те, що тур реалізується мінімум на 2 осіб одночасно.

Такий детальний аналіз дозволяє зрозуміти розподіл витрат і визначити, як формується ціна лікувального туру з програмою лікування сколіозу у дітей. Санаторій може регулювати рівень прибутку, вартість послуг та інші параметри для досягнення бажаних фінансових результатів.

Для розрахунку доходу від реалізації нашого туру необхідно скласти план реалізації лікувального туру «Мати і дитя» на календарний рік (див. Таблиця 3.2)

Таблиця 3.2

План реалізації лікувального туру «Мати й дитя»

Період	Дати заїздів	Кількість реалізованих турів
Січень	-	-
Лютий	-	-
Березень	-	-
Квітень	23.04. - 02.05.	1
Травень	01.05-10.05	2
	15.05. - 25.05.	
Червень	01.06-09.06	2
	15.06. - 25.06.	
Липень	01.07-10.07	2
	15.07. - 25.07.	
Серпень	01.08-10.08	2
	15.08. - 25.08.	
	20.08. - 30.08.	
Вересень	01.09-10.09	1
	15.09. - 25.09.	
Жовтень	-	-
Листопад	-	-
Грудень	-	-
Усього за період		10

Тобто, впродовж року, ми плануємо провести даний тур 10 разів. Наступний крок - визначення фінансових результатів діяльності туристичної фірми від організації туру (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Фінансові результати від реалізації лікувального туру «Мати й дитя» протягом 1 календарного року

Показники	Сума, грн
Валовий дохід від надання послуг	10 * 39 000= 390 000
Чистий дохід від надання послуг	390 000 – 6 500* 10= 325 000
Собівартість послуг	25 000* 10 = 250 000
Валовий прибуток	325 000 – 250 000 = 75 000
Податок на прибуток (18%)	75 000
Результат від операційної діяльності	75 000* 18 / 100 = 13 5000
Чистий прибуток	75 000 – 13 500 = 61 500

Оцінка ефективності розробленого туру проводиться за допомогою розрахунків таких показників. Чиста рентабельність продажів визначається за формулою:

$$\text{ЧР}_{\text{п}} = \text{ЧП}_{\text{т}} / \text{ЧД}_{\text{т}} \times 100\%, \quad (3.1)$$

де, $\text{ЧР}_{\text{п}}$ - чиста рентабельність продажів;

$\text{ЧП}_{\text{т}}$ - чистий прибуток;

$\text{ЧД}_{\text{т}}$ - чистий дохід від реалізації послуг у періоді t.

$$\text{ЧР}_{\text{п}} = 61\,500 / 390\,000 * 100 = \mathbf{15,8} (\%).$$

Чиста рентабельність витрат визначається як:

$$\text{ЧР}_{\text{в}} = \text{ЧП}_{\text{т}} / (\text{С} + \text{Пз}) \times 100 \%, \quad (3.2)$$

де $\text{ЧР}_{\text{в}}$ - чиста рентабельність витрат;

С - собівартість наданих послуг;

П₃ - інші витрати.

$$\text{ЧРП} = 61\,500 / 250\,000 * 100 = \mathbf{24,6\%}$$

Розрахунки свідчать про загальну ефективність запропонованого лікувального туру.

Наступним кроком буде визначення точки беззбитковості лікувального туру «Мати й дитя» з програмою лікування сколіозу у дітей, яка характеризує ситуацію, за якої доходи від продажу лікувального туру повністю покривають витрати на його реалізацію, таким чином цей показник дозволяє розуміти скільки одиниць послуг потрібно продати, аби витрати окупилися доходами. Продаж наступних одиниць послуг буде приносити прибуток, а зменшення обсягів продажу, нижчий за рівень, визначений точкою беззбитковості приведе до збитків [31].

Розрахунок точки беззбитковості наведений в таблиці 3.4.

Таблиці 3.4.

Розрахунок точки беззбитковості

№	Показники	Сума в грн
1.	Ціна туру	39 000
2.	ПДВ	6 500
3.	Ціна туру без ПДВ	32 500
4.	Постійні витрати	7 500
5.	Змінні витрати	24 250
6.	Точка беззбитковості	
6.1.	У натуральному вимірі, кількість турів	10
6.2.	У вартісному вимірі	390000

Аналізуючи таблицю 3.4, можна зауважити, що аналіз обсягу реалізації лікувального туру «Мати й дитя» з програмою лікування сколіозу у дітей у точці беззбиткової діяльності проводився у натуральному та вартісному вимірах, аби зрозуміти скільки потрібно продати лікувальних турів, щоб прибуток дорівнював нулю та покривав усі розходи на реалізацію

цього туру – натуральний вимір, а також на яку суму потрібно реалізувати лікувальні тури аби досягти точки беззбитковості – у вартісному вимірі.

В результаті аналізу та розрахунків, було визначено, що для досягнення точки беззбитковості потрібно продати 10 лікувальних турів на суму 390000 грн, тоді прибуток буде дорівнювати нулю та покриватиме усі витрати на реалізацію лікувальних турів, після цього, збільшивши обсяг продажів, вищий за рівень визначеної точки беззбитковості, можна отримувати прибуток, а якщо зменшити – збиток.

Висновки до розділу 3.

Запропоновані основні напрями покращення лікувальних послуг в санаторії «Карпати» та основні заходи з удосконалення організації лікувальних послуг в санаторії «Карпати». Розроблена програма лікувального туру «Мати й дитя» з послугою лікування сколіозу у дітей.

Оцінена ефективність заходів щодо удосконалення організації лікувального туру в санаторії «Карпати». Аналіз обсягу реалізації лікувального туру «Мати й дитя» з програмою лікування сколіозу у дітей у точці беззбиткової діяльності проводився у натуральному та вартісному вимірах, аби зрозуміти скільки потрібно продати лікувальних турів, щоб прибуток дорівнював нулю та покривав усі розходи на реалізацію цього туру – натуральний вимір, а також на яку суму потрібно реалізувати лікувальні тури аби досягти точки беззбитковості – у вартісному вимірі.

В результаті аналізу та розрахунків, було визначено, що для досягнення точки беззбитковості потрібно продати 10 лікувальних турів на суму 390000 грн, тоді прибуток буде дорівнювати нулю та покриватиме усі витрати на реалізацію лікувальних турів, після цього, збільшивши обсяг продажів, вищий за рівень визначеної точки беззбитковості, можна отримувати прибуток, а якщо зменшити – збиток.

ВИСНОВКИ

При написанні кваліфікаційної роботи були поставлені та виконані наступні завдання:

1. Розглянутий лікувальний туризм та його складові. Лікувальний туризм надає можливість комбінувати медичні процедури з відпочинком, що сприяє загальному покращенню якості життя пацієнтів. Лікувальний туризм стає важливою галуззю для економіки країн, які можуть пропонувати якісні медичні послуги та привабливі туристичні об'єкти. Важливо встановлювати міжнародні стандарти та сертифікацію для лікувальних закладів з метою забезпечення якості та безпеки наданих послуг.

Загалом, лікувальний туризм є перспективною галуззю, що може принести користь і пацієнтам, і економіці країн, що надають такі послуги. Однак важливо забезпечити етичність та якість медичних послуг, щоб зберегти довіру та привабливість цього сегменту туризму.

2. Наведені особливості організації лікувальних турів. Лікувальний туризм - це складний процес, який вимагає високого стандарту організації. Його успішність залежить від забезпечення високої якості медичних послуг, зручної туристичної інфраструктури та індивідуального підходу до пацієнтів. Організація лікувальних турів сприяє розвитку економіки країн та поліпшенню здоров'я пацієнтів, але вимагає системності, високої ефективності та виваженості в управлінні всіма аспектами цього виду туризму.

3. Охарактеризований міжнародний досвід організації лікувального туризму. За кордоном підхід до регулювання лікувально-оздоровчого туризму має яскраво виражені особливості:

– тривала історія становлення змішаного регулювання лікувально-оздоровчого туризму державою, комерційними, громадськими організаціями;

– замість поняття лікувально-оздоровчого туризму використовується термін wellness, який ширше, включає крім лікувально-оздоровчих установ супутні послуги;

– серед форм організації управління переважає кластерний і мережевий підходи, причому останній є найбільш ефективним, в той час як в Україні переважає перший, передумови для розвитку мережевої взаємодії тільки починають формуватися.

4. Описані особливості розвитку лікувального туризму в Україні. В Україні в 2022 р. функціонувало 10 458 лікувально-оздоровчих закладів, з них: 284 – санаторіїв та санаторіїв з лікуванням, 55 – санаторіїв-профілакторіїв, 67 – будинків і санаторіїв відпочинку, 1 235 од. – баз та інших закладів відпочинку; 8 808 од. – дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. В 2022 р. у приватній власності знаходилось близько 70 % об'єктів санаторно-курортного комплексу України, у державній та комунальній –30 %. В Україні кількість закладів лікувально-оздоровчої сфери за усіма видами, у 2021 р. порівняно з 200 р. скоротилась на 557 од. (4,8 %), а у 2022 р. порівняно з 2021 р. – на 605 од. (5,5 %).

5. Надана загальна характеристика санаторію «Карпати». Санаторій «Карпати» розташований в одному з найкрасивіших куточків міста.

В санаторії «Карпати» працює великий колектив професіоналів. Це адміністрація, обслуговуючий персонал і, звичайно, медики з колосальним досвідом. Тут лікують чисте повітря, лікарі та головне багатство Трускавця - мінеральні води.

6. Проаналізовані основні показники діяльності санаторію. Отже, беручи до уваги всі вище зазначені показники, санаторій «Карпати» має тенденцію зростання господарської діяльності. Адреса: м.Трускавець, вул.Карпатська, 2.

Готельно-курортний комплекс "Карпати" у мальовничому місті Трускавець розташований недалеко від величних Карпатських гір. Цей комплекс-музей пропонує повноцінний відпочинок і лікування, огорнутий в атмосферу традиційного українського гостинності.

Санаторій "Карпати" має багаторічний досвід у сфері оздоровлення та лікування. Завдяки сучасним технологіям та величезному досвіду санаторно-курортного лікування, комплекс став передовим лікувально-діагностичним центром, де використовуються найефективніші методи і сучасне обладнання.

Одним із ключових активів санаторію є мінеральна вода "Нафтуса", яка допомагає у лікуванні різноманітних захворювань, включаючи сечовипускную систему, хвороби печінки, шлунку та кишечника, а також діабет.

Лікувальні процедури включають різноманітні ванни, аплікації, масаж, інгаляції, фізіотерапію та фітотерапію. Крім того, пропонується збалансоване харчування з використанням екологічно чистих продуктів власного фермерського господарства.

Оцінюючи ліквідність і платоспроможність підприємства, можна сказати, що у підприємства добрий стан платоспроможності підприємства, адже оборотних активів достатньо для того, щоб розрахуватися за поточними зобов'язаннями.

Оцінюючи рентабельність підприємства можна сказати, що показники відповідають нормативному значенню і свідчить про неефективну господарську діяльність.

7. Запропоновані основні напрями покращення лікувальних послуг в санаторії «Карпати» та основні заходи з удосконалення організації лікувальних послуг в санаторії «Карпати». Розроблена програма лікувального туру «Мати й дитя» з послугою лікування сколіозу у дітей.

8. Оцінена ефективність заходів щодо удосконалення організації лікувального туру в санаторії «Карпати». Аналіз обсягу реалізації лікувального туру «Мати й дитя» з програмою лікування сколіозу у дітей у точці беззбиткової діяльності проводився у натуральному та вартісному вимірах, аби зрозуміти скільки потрібно продати лікувальних турів, щоб прибуток дорівнював нулю та покривав усі розходи на реалізацію цього туру – натуральний вимір, а також на яку суму потрібно реалізувати лікувальні тури аби досягти точки беззбитковості – у вартісному вимірі.

В результаті аналізу та розрахунків, було визначено, що для досягнення точки беззбитковості потрібно продати 10 лікувальних турів на суму 390000 грн, тоді прибуток буде дорівнювати нулю та покриватиме усі витрати на реалізацію лікувальних турів, після цього, збільшивши обсяг продажів, вищий за рівень визначеної точки беззбитковості, можна отримувати прибуток, а якщо зменшити – збиток.

Усе це говорить про успішність запропонованих заходів підвищення рівня рентабельності діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонова, Л. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів Київ: Знання України, 2002. 351 с.

2. Алдошина М. В. Крос-культурні комунікації в галузі туризму в умовах глобалізації. *Бізнес-інформ*. 2018. № 3. URL: www.business-inform.net.

3. Бартошук О. В. Моделі розвитку індустрії туризму (зарубіжний досвід). *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 2. С. 62–68.

4. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку: практичний посібник. Київ: ТОВ «Софія-А», 2018. 88 с.

5. Биркович В. І. Тенденції та перспективи розвитку туристично-рекреаційної галузі в Закарпатській області. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 2. С. 218–224.

6. Біль, М. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект) / М. Біль. Київ: НАДУ, 2019. – 40 с.

7. Вивчення потенційних ринків для Спа-лікувального туристичного сектору Криму: Звіт. Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Проект «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність». К., 2020. 110 с.

8. Державне агентство України з туризму та курортів. URL: <http://www.tourism.gov.ua/>.

9. Забалдіна Ю.Б. Сучасні підходи до оцінки конкурентоспроможності туристичних дестинацій. *Формування ринкових відносин в Україні*. –2021. №12(127). С.165-168.

10. Загальне положення про санаторно-курортний заклад, затверджене постановою КМУ від 11.07.2001 № 805. URL: <http://www.rada.gov.ua/>

11. Кудінова І.П. Концептуальні засади брендингу у діяльності туристичних підприємств. Туристичний бренд як фактор формування позитивного іміджу України на світовому ринку: Зб. матеріалів II 52 Всеукр. наук.-практ. інтернет конф. Львів : ЛІЕТ, 2020. С. 158-159.

12. Мальська М.П., Рутинський М.Й. Лікувально-оздоровчий туризм. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2018. С. 191-210.

13. Мальська, М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник. К.: Знання, 2018. 661 с.

14. Загальна фізіотерапія і курортологія: Навчальний посібник // Матрошилін О.Г. та ін. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2018. 297 с.

15. Мельниченко О.А., Шведун В.О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні. 2017. 64 с.

16. Одрехівський, М.В. Маркетингово-орієнтоване управління рекреаційними інноваційними підприємствами: Монографія. Дрогобич: РВ ДДПУ, 2019. 488 с.

17. Про курорти: Закон України. Відомості Верховної Ради. 2000. №50./ Ст.435.

18. Про туризм: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995. №31. Ст.241 (в редакції від 04.08.2011). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=324%2F95-%E2%F0>

19. Рутинський М. Класифікація та типологія курортів. *Вісник Львівського університету*. Серія географічна. 2017. Вип. 34. С. 236-246.

20. Рутинський М.Й. Ключові принципи сталого розвитку курортно-рекреаційної сфери західного регіону України. Стале природокористування:

підходи, проблеми, перспектива. Матеріали III міжнар. наук. конф. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. С. 137-138.

21.Рутинський М.Й. Основні риси розбудови та територіальної організації мережі SPA-курортів західного регіону України . Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети. Матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. Харків: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2011. С. 115-118.

22.Середницька Л.П., Гуменна Т.В. Пріоритетні напрями розвитку туристичних послуг України . *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 18. С.695.

23.Федоров В.К. Передумови виникнення нових форм лікувально-оздоровчого туризму. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І Вернадського*. Серія «Економіка і управління». 2019. Т. 2(63). № 2. С. 171.

24.Шологон, Р.П. Практика з фізичної реабілітації: методичні рекомендації. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2019. 65 с.

25. UNWTO. (2021a). World tourism barometer and statistical annex. URL: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng>.

26.UNWTO Tourism Highlights, 2018 Edition. URL: http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2018.pdf

27.БАКА: Health tourism sector report. URL: <http://investinwmr.org.tr/Opportunities/20Tourism.pdf> – Title from the screen

28.Huhmarniemi, M., Kugapi, O., Miettinen, S., & Laivamaa, L. (2021). A sustainable future for creative tourism in Lapland. In N. Duxbury, S. Albino, & C. P. de Carvalho (Eds.), *Creative Tourism : Activating Cultural Resources and Engaging Creative Travellers* (pp. 239–253). CABI. URL: <https://doi.org/10.1079/9781789243536.0030>.

29.Ohridska-Olson RV, Ivanov SH. Creative tourism business model and its application in Bulgaria. 2010. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1690425/.

30.Wisansing, Jutamas. Title: Creative Tourism Initiatives in Thailand: DASTA Model.” conference proceedings (2019): n. pag. Print. URL: https://www.academia.edu/39983241/Title_Creative_Tourism_Initiatives_in_Thailand_DASTA_Model/.

31.Goodwin, H. The Challenge of Overtourism. Responsible Tourism Partnership Working Paper 4. October 2017. URL: <http://haroldgoodwin.info/pubs/RTP'WP4Overtourism01'2017.pdf>

32.Misrahi, T. Wish you weren't here: What can we do about over-tourism? URL: <https://www.weforum.org/agenda/2017/09/what-can-we-do-aboutovertourism/>

33.Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions:UNWTO Library, 2018 URL: [https:// www. e-unwto. org/doi/pdf](https://www.e-unwto.org/doi/pdf).

34.Weber, F. Tourism destinations under pressure, Working Paper, Institute of Tourism ITW, Lucerne University of Applied Sciences and Arts. 2017. URL: <https://static1.squarespace.com/>

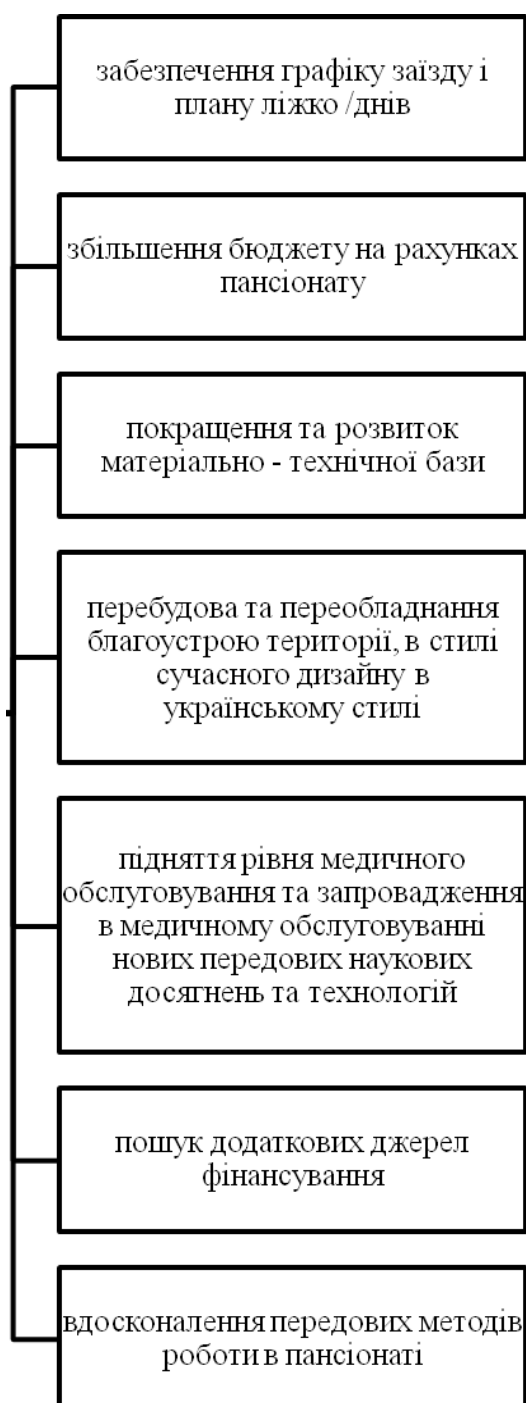
ДОДАТКИ

Додаток А

Санаторій «Карпати»

Додаток Б

Головні напрямки роботи санаторію «Карпати»

Додаток В

Програма туру «Мати й дитя»

День	Час	Програма туру
1	9-10	Реєстрація та розселення у номерах
	10.30-11.30	Ознайомчий екскурс санаторію "Карпати"
	11.40-12.50	Консультація терапевта
	13.00-14.00	Обід
	15.00-16.30	Вільний час для прогулянок та відпочинку
	17.00-18.30	Гімнастика для матерів та дітей
	19.00-20.00	Вечеря
	2	8.00-9.00
9.30-11.00		Лікувальні процедури у медичному центрі ( )
13.00-14.00		Обід
15.00-17.00		Майстер-класи для дітей та матерів
18.00-19.00		Вечірній масаж для матерів та розваги для дітей
19.30-20.30		Вечеря
3		8.30-9.30
	10.00-12.00	Прогулянка по курортному парку
	13.00-14.00	Обід
	15.00-16.30	Дитячий масаж (20 хв)
	17.00-17.30	Тубус - кварц
	17.40-18.40	Лікувальна ванна з пеніментом
	19.00-20.00	Вечеря
	4	9.00-10.00
10.30-12.00		Творчі майстер-класи для дітей
13.00-14.00		Обід
15.00-16.30		Вільний час для відпочинку та розваг
17.00-18.30		Розважальна програма для всієї родини
19.00-20.00		Вечеря
5	8.30-9.30	Йога для матерів та дітей
	10.00-12.00	Екскурсія до місцевих природничих джерел
	13.00-14.00	Обід
	15.00-17.00	Спільні розваги для всієї родини
	18.00-19.00	Вечірній концерт та вручення сертифікатів

День	Час	Програма туру
	19.30-20.00	Вечеря
6	8.00-9.00	Зарядка та йога для всієї родини
	9.30-11.00	Лікувальні процедури у медичному центрі ( )
	13.00-14.00	Обід
	15.00-17.00	Майстер-класи для дітей та матусь
	18.00-19.00	Вечірній масаж для матусь та розваги для дітей
	19.30-20.30	Вечеря
7	8.30-9.30	Водні процедури у басейні
	10.00-12.00	Прогулянка по курортному парку
	13.00-14.00	Обід
	15.00-16.30	Дитячий масаж (20 хв)
	17.00-17.30	Тубус - кварц
	17.40-18.40	Лікувальна ванна з пеніментолом
	19.00-20.00	Вечеря
8	9.00-10.00	Лікувальні процедури для дітей та матусь (Інгаляції (содові, лікувальні)
	10.30-12.00	Творчі майстер-класи для дітей
	13.00-14.00	Обід
	15.00-16.30	Вільний час для відпочинку та розваг
	17.00-18.30	Розважальна програма для всієї родини
	19.00-20.00	Вечеря
9	9.00-10.00	Лікувальні процедури для дітей та матусь (Інгаляції (содові, лікувальні)
	10.30-12.00	Творчі майстер-класи для дітей
	13.00-14.00	Обід
	15.00-16.30	Вільний час для відпочинку та розваг
	17.00-18.30	Розважальна програма для всієї родини
	19.00-20.00	Вечеря
10	9.00-10.00	Заклучна групова фотосесія та виписка з санаторію
	10.30-12.00	Вільний час для закупівель та останніх прогулянок
	13.00	Виїзд з санаторію

Додаток Г

Різновид вправ за координаційною складністю

Характер вправ	Рівень здоров'я	
	Низький, нижче середнього	Середній, вище середнього
Освоєння у водному середовищі.	Вправи в опорному положенні: ходьба, біг, стрибки, «поплавок», «медуза», «зірочка», ковзання, елементи синхронного плавання, ігри.	
Освоєння і удосконалення навичок плавання	- переважне використання вправ на мілкій частині басейну - переважне використання підтримуючих поясів, нудлсів, дощочок, ласт.	- переважне використання вправ на глибокій частині басейну - без використання полегшуючого інвентарю
Ігри, що відпрацьовують і закріплюють навички плавання.	«Фонтан», «Млин», «Кувирок», «Втримай дошку», «Гусениця»	«Гонка катерів», «Мотор», «Хто далі?», «Боротьба за м'яч», «Кувирок»
Ігри на розвиток фізичних якостей	«Сітка», «Карасі і коропа», «Третій зайвий у воді», «Хто перетягне», «Вистрибування з води», «Довга лоза», «Гусениця»	«Гонки в воді», «М'яч капітану», «Бій вершників», «Перетягнути в свої води», «Баскетбол на воді», «Щука та карась»
Використання базових вправ аквафітнесу для розвитку фізичних якостей.	- пересування по дну басейна - види бігу в повільному та середньому темпі, на мілкій частині басейну - плавальні вправи з використанням дощок, нудлсів, ласт, елементи водного поло на мілкій частині басейну - вправи на розвиток гнучкості: розтягування м'язів рук, гомілки - задньої поверхні стегна біля бортика басейну	пересування по дну басейна - види бігу в середньому темпі, в підтримуючих поясах в безопорному положенні на глибокій частині басейну - види стрибків в різних напрямках - плавальні вправи з використанням полегшуючого інвентарю і без, елементи водного поло на глибокій частині басейну - вправи на розвиток гнучкості